

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Ulusal ve Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/ Issue 7 (Nisan/ April 2022), s. 245-263.
Geliş Tarihi-Received: 09.12.2021
Kabul Tarihi-Accepted: 20.02.2022
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1034884

Müellifi Bilinmeyen Manzum Bir Saatname Örneği:
Risale-i Saatname

An Example of a Poetic Saatname Whose Author is Unknown: Risale-i Saatname

Fatma ÖZÇAKMAK*

Öz

İnsanın evrene karşı duyduğu aciziyet, onu başına gelebilecek olaylara karşı temkinli davranmaya, gelecek kaygısına ve buna bağlı olarak geleceğe dair bilgi edinme yolunda çeşitli arayışlara itmiştir. Bu arayışların bir kısmını, yeryüzü ve unsurları şekillendirirken büyük çoğunluğunu uçsuz bucaksız ve bir o kadar da ulaşılmaz ve görkemli gökyüzü ve unsurları şekillendirmiştir. İnsanoğlu geçmişten beri göğe bir kudsiyet atfetme eğiliminde olmuş; yıldızlara, aya, güneşe, gezegenlere ve bunların hareket ve konularına göre kendilerine, bir kısmı dinî kaynaklarla delillendirilebilen fakat çoğu kendi hesaplarıyla kendi dimağlarının ürünü olan birtakım çıkarımlar yapmışlardır. Bugün astronomi ve astroloji ilminin alanına giren bu mevzular edebî eserlerde, çeşitli tabiat olaylarının anlamlandırılmasıyla melhamelere; rûznâme, 'ilm-i nücûm, sâ'at-i zamaniyye, yıldıznâme, şemsiyye, sab'a-i seyyâre, zâyîçenâme, kitâb-ı zâyîçe gibi adlarla yazılmış metinlere; haftanın yedi gününün değişik saatlerinde etkili olan yedi yıldızla göre uğurlu/uğursuz gün ve yapılması hayırlı ve hayırsız işlere göre saatnelere konu olmuşlardır. Saatnelere, toplumun inanışlarına, belirtilen saatlerde yapılması ve yapılmaması gereken işlerin bildirilmesiyle özelde toplumun önemseydiği durumlara ışık tutması açısından önemli metinlerdir.

Bu makalede, çoğu mensur olarak kaleme alınmış saatname metinleri arasında, tamamı manzum olarak yazılmış olan *Risale-i Saatname* konu edilmiştir. Bu doğrultuda saatname türüne değinilmiş, eser muhteva ve şekil özellikleri açısından incelenerek Latin harflerine aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Astroloji, ilm-i nücûm, gün seçme ilmi, saatname, *Risale-i Saatname*.

Abstract

The vulnerability of man to the universe in which he is located has led him to be cautious about the events that will happen to him, to worry about the future, and, accordingly, to various searches for information about the future. Although the earth and its elements have shaped some of these pursuits, the vast majority of them have been shaped by the vast and inaccessible and majestic sky and its elements. Since the past, mankind has tended to attribute a power to the sky and they have made a number of inferences based on the stars, the moon, the sun, the planets and their movements and positions. Some of these are things that can be substantiated by religious sources, while most of them are inferences that are the product of their own accounts and their own minds. Today, these themes, which are included in the field of astronomy and astrology, are found in literary works. Some of them are texts written with

* Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, e-posta: fatma.ozcakmak@atauni.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0364-3709>.

names such as rûznâme, 'ilm-i nücûm, sâ'at-i zamaniyye, yıldıznâme, şemsiyye, sab'a-i seyyâre, zâyîçenâme, kitâb-ı zâyîçe. Melhames, which are the works in which various natural events are deciphered, are also among them. Along with these, Saatnames, which are about the auspicious and inauspicious days and the good and inauspicious things to be done on these days depending on the seven stars that are effective at different times of the seven days of the week, are also among the works written in these subjects. Saatnames are important texts in terms of shedding light on the beliefs of the society, the situations that the society cares about, and informing the things that should and should not be done at the specified hours. In this article, *Risâle-i Sâatnâme* is included, which is a text that was written entirely in verse among the texts of the saatname, most of which were written in prose. In this direction, the type of saatname has been mentioned, the work has been analyzed in terms of content and form features and transferred to Latin letters.

Key Words: Astrology, science of the stars, science of day selection, saatname, Risale-i Saatname.

Giriş

İnsanoğlunun yaradılıştan gelen en baskın harekete geçirici dürtülerinden biri hiç şüphesiz, anlama ve anlamlandırma çabasıdır. Nedensellik, sebep-sonuç ilişkileri döngüsünde faal halde merkezde bulunan insan bu haliyle durağanlığın değil devingenliğin öznesi durumundadır ve evrenin bir parçası olarak onunla var, "an"ıyla vardır. Zaman, en taslak haliyle "an"lar toplamı olarak düşünüldüğünde insanın, kendini kuşatan bu soyut çerçevede, kendine bilinirliğin rahatlatıcı gücüne yönelik olarak somut bir yer tayin etme ve "an"ın en soyutu ve bilinmezi olan geleceği de bu yönde bilinirliğin rahatlığına bağlama çabalarına şaşılmamalıdır. İnsanlığın geleceği bilme, faaliyetlerine yön tayin etme, iyiye ve güzele yaklaşma, kaygıları ortadan kaldırma gibi amaçlarla başvurdukları hak ya da batıl çoğu yöntem zamanla kalıcılığı, öğreticiliği, yol göstericiliği sağlaması amaçlarıyla edebî eserlere de yansımıştır. Bu doğrultuda kaleme alınan eserlerden/türlerden biri de saatnamelerdir.

Bu makalede ele alınacak olan eser de saatname türünde yazılmış manzum bir eserdir. Saatnamelerin çoğu mensur olmakla birlikte, manzum-mensur karışık ve tamamı manzum olanları da vardır. *Risale-i Saatname*, tamamı manzum bir eser olması dolayısıyla bu çalışmaya konu edinilmiştir. Makalede saatname türüne değinilmiş, *Risale-i Saatname* adlı eser hem muhteva hem de şekil özellikleri açısından incelenerek eserin Latin harflerine aktarılmış transkripsiyonlu haline yer verilmiştir.

Saatname Türü ve *Risale-i Saatname*

Divan şairleri uzun yıllar yanlış ve arkası doldurulamayan ifadelerle toplumdan ve toplumsal olandan uzak bireyler olarak değerlendirilmiş olsalar da bugün yapılan birçok çalışma bu düşüncelerin yersizliğini ispatlar niteliktedir. Onlar, hemen her sanatçıdan beklendiği ölçüde yaşadıkları çağa eserleriyle şahitlik etmiş, sadece kendi kültür ve medeniyetleri için değil bütün insanlık tarihi için birer hizmet olarak görülmesi gereken birçok eser vermiş, batıl da olsa halkın inandığı değerlere saygı göstererek bu inançlar doğrultusunda eserler kaleme almışlardır. Bu açıdan bakıldığında şairler ilgi alanları, bilgi birikimleri doğrultusunda bu ilimlerle alakalı terimleri, deyimleri; herkesin bilebileceği birtakım gerçekleri; doğruları ispatlanmış konuları sanat çerçevesinde işlemişlerdir (Canım, 2018, s. 422). İnançlar doğrultusunda yazılmış, toplumların inanç sistemlerine ışık tutan birçok tür ve edebî eser bulunmaktadır. "Kendini koruma"nın insanlığın ilk tutkusu (Schopenhauer, 2009, s. 244) olduğu düşüncesi göz önüne alındığında bu türden inanç ve yönelimlerin temelinde de bunun, varlıktaki sürerliği sağlama amacının olduğu söylenilebilir.

Zamanın kısılacında olan insanın, geleceğe yönelik temkinli olma ihtiyacının şekillendirdiği bir tür olarak saatnameler; haftanın yedi gününü temsil eden yedi yıldız ve

günün her bir vaktinde etkili olan bu yedi yıldızın, muhtevasını şekillendirdiği metinlerdir. Bununla birlikte “Zamanın nasıl tayin edileceğini ve bu belirlenen zamanın, bir ucu astrolojiye (ilm-i nücum) de dayanan, özelliklerini ve hikmetlerini yedi yıldız 12 burca (Hamel-Koç, Sevr-Boğa, Cevza-İkizler, Seretan-Yengeç, Esed-Arslan, Sünbüle-Başak, Mizan-Terazi, Akrep-Akrep, Kavs-Yay, Cedy-Oğlak, Delo-Kova, Hut-Balık) dayalı olarak anlatan eserlerdir.” (Buran, 2011, s. 13). Bu eserlerde haftanın yedi gününü etkisi altına alan yıldızlar aynı zamanda günün yedi vaktinde de etkili olduğundan her vaktin, yıldızıyla birlikte kendine has bir kıymeti haizdir. Şems-Güneş, Zühre-Venüs, Utarid-Merkür, Kamer-Ay, Zühal-Satürn, Müşteri-Jüpiter ve Merih-Mars’ın etkisindeki vakitlere değinilerek insanlara ne zaman ne yapmaları/yapmamaları hakkında bilgiler verilmektedir. “Hükm-i saat-i şems, hükm-i saat-i zuhal, hükm-i saat-i kamer” şeklindeki başlıklarla ele alınan şu ya da bu iş için uğurlu/uğursuz olan vakitler bilgisi “Hükm-i saat-i Müşteride zafer bulur avlanan ve sefer etmek, almağ ve satmak ve giymek ve biçmek ve ulular ile yemek ve içmek iderse hoşdur o saatde eyü degildir merhabalaşmak ve taleb-i hacet etmek” türünden ifadelerle açıklığa kavuşturulmaktadır.” (Buran, 2011, s. 14).

Sözlü gelenekte hâlâ birtakım etkileri gözlemlenebilen saatnamelerin çok farklı bilgilere yer verdiği ve farklı alanlarda bu eserlere başvurulduğu ifade edilebilir. Nitekim bir müzik mecmuası olan *Haşim Bey Mecmuası*’nda, Haşim Bey makamların insan üzerindeki tesirleri bölümünde *Saatname*’den faydalandığını belirtmiş (Yalçın, 2014, s. 2060) ve mecmuada makamların tesir ettiği saatler, yıldızlar ile ilişkilendirilerek iki cetvel¹ halinde ortaya konmuştur (Yalçın, 2014, s. 2069).

Saatnamelerin kesin olarak kökeni bilinmemekle beraber bu metinlerin arka planını besleyen öğeler üzerine yoğunlaşıldığında çeşitli topluluklarda benzer inanışların var olduğu görülmektedir. Mezopotamya uygarlıklarından Babillilere göre haftanın her bir günü bir tanrının hâkimiyetindeydi ve günler o tanrıya göre çeşitli özelliklere sahipti. Bu tanrılardan Anu, temiz; Ea, dost; Sin, arif; Şamaş, adil ve bununla birlikte Sin (ay), pazartesinin; Nergal (Mars), salının; Nabu (Merkür), çarşambanın; Marduk (Jüpiter), perşembenin; İhtar (Venüs), cumanın; Ninurta (Satürn), cumartesinin; Şamaş (Güneş), pazarın sahibiydi. Gezegenlerin tanrılarla ilişkisinden doğan düşünceler eşliğinde, dünyadaki hadiselerle gökteki yıldızların hareketlerinin birbirine uygun olduğu kabul ediliyor (Sarıkcıoğlu, 1983, s. 32), insanların mutluluk/mutsuzlukları da yıldızlara bağlanıyordu (Doğrul 1958: 38). Gezegenlerin kişinin doğum anındaki yerleri ve burçların durumu da o kişinin kaderine dair bilgiler veriyordu (Sarıkcıoğlu, 1983, s. 32). Dolayısıyla bu türden metinlerde bu uygarlıklardan gelen bir etki alanının olduğu da düşünülebilir.

İslamiyet’ten önce, Araplarda bazı gök cisimlerinin hareketlerini gözleme ve bunlara şiirlerde yer verme durumu vardır, fakat gökyüzüne olan ilgiyi arttıran, İslamiyet’le *Kuran*’ın bazı gök cisimlerine yaptığı atıflar olmuştur denilebilir (İlhan, 2020, s. 446). Akdeniz’i çevreleyen geniş bölgelerde rasathaneye ilk defa olarak İslamiyette rastlanır. (Ünver, 1985, s. x1) Ayrıca Hz. Peygamber’in haftanın günlerindeki önemli olaylara değinmesi; pazar dağların, pazartesi ağaçların, salı mekruhların, çarşamba nur, maden ve suların, perşembe semanın, cuma yıldızlar, güneş, ay ve meleklerin ve cumartesi toprağın yaratıldığını ifade edip bu türden hadiseleri nakletmesi (Şahin, 2007, s. 10-65) sonradan yazılacak olan günlere dair risalelerin başlıca dayanağı olmuştur (İlhan, 2020, s. 445). Yine dinî astronomi literatüründe “hay’at al-İslam/ al-hay’at al-İslamiyya” adlı bir tür vardır. Bu türe giren eserler, *Kuran* ve sünnette astronomi ile ilgili olarak geçen ayet ve hadisleri işleyen eserlerdir (İhsanoğlu, 1997, s. cxxı).

¹ Bu cetvele Haşim Bey’den başka mecmualarda da rastlanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Yalçın, 2014, s. 2053-2074).

Saatnamelerle aynı içeriğe sahip metinlerin, gün seçme ilmine kaynaklık eden eserler arasında anıldığı görülmektedir (Bk. Kınay, 2013; İlhan, 2020). Gün seçme ilmi: Yıldız ilminin bir dalını oluşturur ve vakitlerin iyi ve kötü olma durumu hükümlerinden, herhangi bir işe başlamanın hangi vakitte; iyi, kısmen iyi ve kötü olması durumundan söz eden bir ilimdir. Bu ilim aracılığıyla, güneşin bulunduğu burçlara ayın konumuna ve bu ikisinin birbirlerine karşı oluşturdukları durumlara göre bir değerlendirme yapılarak yolculuğa, inşaat yapmaya, elbise kesmeye vs. kısacası niyetlenen işlere göre vakit belirlemek/seçmek mümkün olmaktadır (Balcı, 2008, s. 79). Bu ilim yönetici kesiminde ve halk içinde oldukça ilgi görmüş ve bu alanda söz sahibi olan müneccimler -özellikle eşref saati konusuna vakıf olan- sarayların önemseydiği daimi statüdeki çalışanlardan olmuşlardır (Kınay, 2013, s. 185).

Gün seçme ilmiyle yakından bağlantılı, edebî bir tür olarak saatnamelerin nasıl ortaya çıktığı konusunda net bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat bu konuda yapılan bir değerlendirmede; 1670 tarihli bir saatname metninin sebep-i telif kısmında eserin, Ebu Maş'ar el-Belhî'nin (ö. 886) eserinden tercüme edildiği (Buran, 2011, s. 14-15) ifadelerine dayanılarak saatname yazımının Ebu Maş'ar el-Belhî ile başladığı fikri öne sürülmüştür.² Ebu Maş'ar el-Belhî'nin saatnamesinin Farsçadan Türkçeye yapılmış tercümesi de Türkçe saatnamelerden biridir.

Bu makaleye konu olan *Risale-i Saatname* adlı eser, Türkçe saatnameler arasında tamamı manzum olması dolayısıyla diğerlerinden ayrılmaktadır. Eser hakkında yapılan incelemeler sonucu elde edilen verilere aşağıda yer verilmiş ve akabinde eser metni paylaşılmıştır.

Risale-i Saatname

Eser 06 Mil YzA 3459/ 8 demirbaş numarasıyla Milli Kütüphanede kayıtlıdır. Bu saatname metni, yazma nüshanın 134a-136b varakları arasında bulunmaktadır. Saatnameler hakkındaki bir çalışmada (Buran, 2011) H. 1113 (1701) tarihli olduğu ifade edilen eserin, müellifi ve yazıldığı yer belli değildir (Buran, 2011, s. 15). Eser, "Ahvâl-i sâ'ate müte'allik nazmdur." başlık ifadesiyle başlayıp besmele, hamdele, salveleden sonra;

"İşit yine bir asl bizden şürû'
Ki bast oluna niçe fûrû'

Şehinşehlere rûznâme gerek
Ne anlara her hâs u âma gerek"

beyitleri ile devam etmektedir. Satır sayısı 15-18 arasında değişkenlik gösteren eser,

"Katı mâldâr u azîz olur
Cihân içre ehl-i temîz olur"

beytiyle bitmektedir. Eserin sonunda bir de saatname cetveli yer almaktadır.

Eserin Muhtevası, Şekil ve Dil Özellikleri

Risale-i Saatname, saatname türünün genel tertibine uygun olarak haftanın her gününde hangi vakitte hangi yıldızın etkili olduğunun bilgisiyle birlikte, hedef kitlesine gün içinde o saatlerde ne yapıp ne yapmamalarının onlar için daha uygun olacağı bilgisini verir şekilde kurulmuştur. Konu ve muhteva olarak Şeyhü'l Vaiz Yusuf el-Kağızmanî'nin Ebu Maş'ar el-Belhî'nin Farsça *Saatname*'sini Türkçeye mensur olarak tercüme ettiği eseriyle benzerlik göstermektedir (Buran, 2011, s. 15). Mesnevi nazım

² Söz konusu değerlendirme için bk. (İlhan, 2020, s. 449).

şekliyle ve aruzun *fe'ûlün/ fe'ûlün/ fe'ûl* kalıbıyla yazılan eserin sebab-i telif bölümünde; her gün hangi saatin ne işe yaradığını bilmek, yılın on iki ayının hükmünü bilmek ve ona göre hareket etmek için şahlara, seçkin kimselere ve halka kısacası herkese bir ruzname gerektiği belirtilmektedir. Bununla birlikte gün içinde etkisinde olduğu yıldıza bağlı olarak gerçekleşen doğum vakitlerine göre kişilerin karakter özelliklerine de yer verilmiştir. Öncelikle “rûz-ı yekşenbe, rûz-ı dü-şenbe, rûz-ı se-şenbe, rûz-ı çehar-şenbe, rûz-ı penc-şenbe, rûz-ı azîne, rûz-ı şenbe” başlıklarıyla günler sınıflandırılıp her bir gün için, gün içinde hangi vakitte hangi yıldızın etkili olduğu ifade edilmiş; sonrasında da yıldızların etkileri “hükm-i sâat-i Zühal, hükm-i sâat-i Müşteri, hükm-i sâat-i Şems” vs. şeklinde verilmiştir.

Eserde verilen bilgiler neticesinde, haftanın yedi gününün her birinin yedi vaktinde etkili olan yıldızlar ve bunlara göre yapılması uğurlu ve uğursuz olan davranış ve eylemler şöyle gösterilebilir:

Günler	Evvel	Kuşluk	İstiva	Öyle	Beyne's-Salateyn	İkinci	Ahir
Ruz-ı Yek-şenbe	Şems	Zühre	Utarid	Kamer	Zühal	Müşteri	Merih
Ruz-ı Dü-şenbe	Kamer	Zühal	Müşteri	Merih	Şems	Zühre	Utarid
Ruz-ı Se-şenbe	Merih	Şems	Zühre	Utarid	Kamer	Zühal	Müşteri
Ruz-ı Çehar-şenbe	Utarid	Kamer	Zühal	Müşteri	Merih	Şems	Zühre
Ruz-ı Penc-şenbe	Müşteri	Merih	Şems	Zühre	Utarid	Kamer	Zühal
Ruz-ı Azine	Zühre	Utarid	Kamer	Zühal	Müşteri	Merih	Şems
Ruz-ı Şenbe	Zühal	Müşteri	Merih	Şems	Zühre	Utarid	Kamer

Eserde, önce hangi günün hangi vaktinde hangi yıldızın etkili olduğuna dair manzum bir bölüme yer verilip ardından da ayrı ayrı yıldızlar özelinde yapılması uğurlu ve uğursuz olan şeyler “hükm-i sâat-i Zühal, hükm-i sâat-i Müşteri vs.” başlıkları altında anlatıldığından ve yıldızın etkili olduğu vaktin değişimine bağlı olarak davranışların yorumları değişmediğinden aşağıdaki kısımda, her gün için ayrı ayrı tablo yapılmayıp sadece yıldızların etkisindeki davranışlara yer verilmiştir. Günlerin çeşitli vakitlerinde etkili olan yıldızlardan hangisinin vaktinde hangi işin yapılıp/yapılmamasına dair eserde geçen bilgiler ise şu şekildedir:

	Yapılması Olumlu Karşılananlar	Yapılması Olumsuz Karşılananlar
Z Ü H A L	Kethüdalıkta her iş makbuldür. Fidan dikmek Bağ, bostan sulamak Alış-veriş yapmak *3Bu saatte doğan oğlan uzun yaşlı, nasipli olur. Yemeği tatlı olur.	Sefere çıkmak Evlenmek Şahlar şahına ve yoldaşlara görünmek Hacamatlıyken şerbet içmek Yeni giymek, biçmek
M Ü Ş T E R İ	Büyük bir işe başlamak Allah âşıkları için; ilm ve zühd (elde etmek) Büyük şahların yanına ulaşmak Evlenmek ve nikah kıymak Fesadı bırakıp güzelliklerde bulunmak Yeni giymek ve biçmek Sefere çıkmak Alış-veriş ve ortaklık yapmak Dilekte bulunmak Hacamat yaptırmak İlaç ve ot içmek Kethüdalıktan kaçınmak Dostluk tılsımı yazmak *Bu saatte doğan oğlan baştan aşağı mutlu olur. Allah'tan korkar, gınahtan sakınır ve bilgili olur.	Günah işlemek Gizli iş yapmak Savaş aleti almak Peşin bir şey almak
M E R İ H	Savaş aleti satın almak Hacamat yaptırmak, ot ve ilaç içmek İhtiyaç varsa kuyu kazmak Kıskançların tılsımını yazmak Fesatların işini yapmak (Silah ehli için doğru zamandır)	Ululara, sultanlara ve hanlara görünmek Sefere çıkmak Dilekte bulunmak Evlenmek, nikâh kıymak(Sonu iyi olmaz.) Ticaret yapmak Yeni biçmek ve giymek *Bu saatte doğan oğlanda her türlü kötü iş mevcut olur. Çok fesat ve hırsız olur. Kan dökücü olur.
Ş E M S	Ulu işler yapmak Şahlar şahına ve ululara, iyi huylulara görünmek, gitmek Alış-veriş yapmak Yeni (elbise) giymek, biçtirmek Muhabbet tılsımı yazmak *Doğan kişi saadete ve mevkie ulaşır. Uzun ömürlü olur. Hayırlı işler yapar.	Ticaret yapmak Sefere çıkmak Hacamat yaptırmak Düşmanlık tılsımı yazmak

³ * ile yer verilen ifadeler, ilgili vakitte doğan kişinin sahip olacağı özelliklerin bilgisini içermektedirler.

Z Ü H R E	<p>Nikâh yapmak, evlenmek Süslenmek İşret için özenmek Bayanlarla, sazandelerle sohbet etmek Fidan dikmek İlaç yapmak, ot içmek Sevgiliye söz söylemek Hacamat yaptırmak Sefere çıkmak Ticaret yapmak Yeni giymek ve biçtirmek Muhabbet tılsımı yazmak *Kethüda olmanın gerekliliklerini yerine getiren kimse amacına ulaşır. *Doğan oğlan rahat, sevinçli, neşeli olur; üzüntü, sıkıntı çekmez.</p>	<p>Düşmanlık tılsımı yazmak Oğlunu mektebe vermek (Okumaz.) *Bu zamanda doğan meyhaneden çıkmaz, içkiye düşkün olur.</p>
U T A R İ D	<p>İş yapmayı alışkanlık etmek Oğlunu mektebe vermek Kalem ehlinin yüzünü görmek Ululara sözünü arz etmek Muhabbet tılsımı yazmak Divan sahiplerine görünmek Dilekte bulunmak (Gerçekleşir.) *Bu saatte doğan oğlana Allah saadet verir. Ya âlim ya hoca ya kâtip olur. Devletin başına geçerse galip olur.</p>	<p>Hacamat yaptırmak Yola çıkmak Nikah kıymak, evlenmek Gizli işlere girişmek Yeni giymek Savaş aleti almak (Zararı dokunur.) Harp ehlini yoklamak (Feth ve zafer elde edilmez)</p>
K A M E R	<p>Elçi göndermek Sefere çıkmak Uluları görmek Fidan dikmek; bağ, bostan yapmak Kuyu kazmak Alışveriş yapmak Muhabbet tılsımı yazmak Hacamat yaptırmak Ziraat ve imar işleri yapmak Yeni biçmek ve giymek Deve almak Ot içmek Fesad doğacak işten kaçınmak, zulmü bırakıp adaletli davranmak *Bu saatte doğan oğlanın devletine paha biçilmez. Çok mal sahibi ve yüce olur. Cihan içinde temizlerden olur.</p>	<p>Evlenmek Kuşu ulutmak Gizli iş yapmak</p>

Saatnameler toplumun inanışlarına, belirtilen gün ve saatlerde yapılması ve yapılmaması gereken işlere, özelde toplumun önemseydiği durumlara yer verdiği için metinlerde çoğunlukla yalın bir dil kullanılmıştır. *Risale-i Saatname* adlı eser de yabancı kelimeler ve bunlarla kurulan tamlamalar, ifade şekilleri açısından yoğun olmayıp gayet anlaşılır ve sade bir Türkçeyle yazılmıştır. Metin, kuruluş dili itibarıyla Eski Anadolu Türkçesi'nin özelliklerini yansıtmaktadır. Eserde bu yöndeki tespitler şu şekilde ifade edilebilmektedir:

1. Eski Anadolu Türkçesinde⁴ iyelik eki almış bazı isimlerin +(y)I belirtme durum eki almadan belirtme durumuna girdiği ve söz konusu eki almadan belirtili nesne olduğu görülür:

Çün iki namâz ortasın Müşterî (134^b)

Günün âhirin Ay'a eyledi kul (135^a)

2. Eski Anadolu Türkçesinde ince ünlülü kelimelerde özellikle t>d ve k>g biçiminde görülen ötümlüleşme kalın ünlülü kelimelere göre daha yaygındır: Dilek (<tilek)

Dilek dile makbûl olur hacetiñ (136^a)

3. Patlayıcı k sesinin sızıcılaşması EAT metinlerinde de görülen bir değişikliktir.

Yaramaz sefer dahı tezvîce kasd (135^a)

Yolu göstere yohsula ve beye (134^a)

4. +lu, isimlerden sıfat yapan işlek eklerden biridir. Metinde bu yolla oluşturulmuş kelimelerden bazıları şunlardır:

Dahı gizli işlere dürüşmegil (136^b)

Kamu yatlu iş anda mevcûd ol (135^b)

5. Tamlayan ekinin ünlüsü her zaman yuvarlaktır, ek+(n)Uñ şeklindedir.

Kaçan kim gele Zühre'nüñ sâati (135^b)

6. EAT'de çoğunlukla gelecek zaman için -(y)IsAr eki kullanılmaktadır: Örneğin:

Ferahnâk olusar ki hergiz melâl (136^a)

Düzen kimse feth idiser bâbını (136^a)

Anuñ tabına vermeyiser celâl (136^a)

Bununla birlikte -(y)A eki de gelecek zaman için kullanılan eklerden biridir:

Uzaya dü-devletli ola başı (135^b)

7. Emir kipinin birinci kişileri için çekim söz konusu değildir. İkinci tekil kişi çekiminde eksiz veya -gİl ekiyle gerçekleştirilen çekimler söz konusudur:

Budur hassası bilgil ol sâatiñ (136^a)

Görüngil ulaşgil o hoş-hûlara (135^b)

Ulu işleri eylegil ihtiyâr (135^b)

8. Ek fiilin geniş zaman çekiminde; bu zamanın ilk iki kişisi için müstakil kişi ekleri 3. kişi için ise ya eksiz kullanım ya da tur- fiilinin geniş zamanından kalıplaşan +dUr ve +dUrUr eki kullanılır:

Katı işret ehli olacakdurur (136^a)

İnangıl göresin sözüm hakdurur (136^a)

Bu kez öyle Mirrîh'e sâatdurur (134^a)

9. EAT'de kullanılan zarf-fiil eklerinden biri -(y)Uban'dır.

Zühal aldı hoş görüben hâzırı (134^b)

Fesâdı koyuben salâh eylemek (135^a)

10. EAT'de kullanılan -mAkIik isim-fiil eki; -mAk master eki ile aynı fonksiyonda kullanılan bir ektir:

Yarar başlamaklık bir ulu işe (135^a)

Düñür yavuk olmaklık anda yarar (135^b)

11. Berkitleme edatlarından olan, dahı ve hergiz kelimelerine metinde de

⁴ Eski Anadolu Türkçesi döneminin dil özelliklerine dair yapılan açıklamalar; Şahin, H. (2018). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları künyeli çalışmadan alınmıştır.

rastlanmaktadır.

Sürer anda ol dahı hoşlugını (134^b)

Ziraat yapuyla imâret dahı (136^b)

Ferahnâk olusar ki hergiz melâl (136^a)

12. EAT’de kelime sonundaki g sesi kendinden önceki ünlünün açıklığında sızıcılaşarak erir ve ünlüyü uzatarak yuvarlaklaştırır.

Kamu yatlu iş anda mevcûd ola (135^b)

Zirâat yapuyla imâret dahı (136^b)

13. İlk hecedeki vokal değişmelerinden i/ e meselesinde Eski Anadolu Türkçesi i tarafındadır (Timurtaş, 1976, s. 333). Aşağıdaki kelimelerde olduğu gibi:

Bileler gideler didügi yola (134^a)

Muhabbet tilsimını yaz ir ü gic (135^b)

14. Eski Anadolu Türkçesinde, iç sesteki e ünlüsü için bazen elif (l) bazen üstün kullanılırken bazen de herhangi bir işaret kullanılmamıştır. Aynı zamanda son sesteki e ünlüsü için de hemze yahut ara sıra elif kullanılmış, ya da yine herhangi bir işaret kullanılmamıştır (Köktekin, 2008, s. 61). Eserde bu türden kullanımlarda aruz imlası da etkili olmuştur.

بلالر : bileler

كدالر : gideler

بیا : beye

ایلماکیله : eylemegile

دیمما : dime

کناشه : güneşe

سویلامکل : söylemegil

کوراسن : göresin

Risâle-i Sâ‘atnâme

(134^a)

Ahvâl-i sâ‘âte müte‘allik nazmdur.

Bismi’llâhi ve’l-ḥamdüli’llâhi ve selâmun ‘alâ Muḥammedin Resûlu’llâh

1. İşit yine bir aşl bizden şürü‘

Ki baş oluna niçe fûrû‘⁵

Şehinşehlere rûznâme gerek

Ne anlara her ḥâş u ‘âma gerek

Ki her gün ne sâ‘at ne işe yarar

Bile dahı anı kıla ihtiyâr

Yıl on iki ay hükmi bellü ola

Bileler gideler didügi yola

5. Yeñilenmege ihtiyâc olmaya

Yolu göstere yoḥsula ve beye

Rûz-ı Yekşenbe

Bil imdi ki yekşenbihüñ bî-ḥilâf

Evel sâ‘ati **Şems**-çün oldı şâf

⁵ Bu mısra vezne uymamaktadır.

Bu kez kuşluğun **Zühre** oldu emîr
Dağı istivâya yakınına **Tîr**

Ƙamer öyleyi aldı ider ‘amel
Ki beyne ‘ş-şalâteyne düşdi **Zühâl**

Bu günün ikindüsü **Müşteri**
Döner cân u dilden olub müşteri

10. Günün ahiri kaldı **Merih**’e bes
Ƙabûl eylemegile kıldı heves

Rûz-ı Dü-şenbe

Dü-şenbe günün evvelini **Ƙamer**
Zühâl eyledi kuşluğına nazar

Ƙaçan istivâya yakını olur
Anuñ **Müşteri** ‘si emîni olur

Bu kez öyle **Mirrih**’e sâ‘ atdurur
Ezelden bu iş aña ‘âdetdürür

Güneş aldı beyne ‘ş-şalâteynini
Tutar **Zühre** ikindinün ‘aynını

15. ‘**Utarid** alur ahirini hemân
Anuñla dükenür o günki zamân

Rûz-ı Se-şenbe

Se-şenbe günün evvelini habîb
Ƙodı çünki **Mirrih**’e Tengri naşîb

Bu kez kuşluğun **Güneş**’e **Zühre**’ye
Ƙodı istivâyı dime kim niye

Naşîbini **Tîr**’ün ç’öyle itdi Hağ
Ƙamer aldı beyne ‘ş-şalâteyni çak

(134^b)

İkindiyi aldı **Zühâl** **Müşteri**
Ne alsun dağı olmadın ahiri

Rûz-ı Çehâr-şenbe

20. ‘**Utarid** çehâr-şenbe günden evvel
Ƙamer kuşluğu istivâyı **Zühâl**

Alub döndi sâ' atleri her biri
Begendi bu kez evleyi **Müşteri**

Dediler ki **Mirrih** olmaz melûl
O beyne 'ş-şalâteyni ider qabûl

Güneş hûd ikindüye qâni' olur
Şoñu **Zühre** şanmañ ki mâni' olur

Rûz-ı Penc-şenbe

Eger **Müşteri** penç-şenbe gününñ
Evel sâ' atini ider kendinünñ

25. Qodı Tengri **Mirrih**'e quşluğını
Sürer anda ol dağı hoşluğını

Güneş istivâya yakın sâ' ati
Qabûl eylemege qodı 'âdeti

Çün ol günde **Zühre** alur öyleyi
'**Utârid** alur-ise olur eyi

O gündeki iki namâz ortasın
Evelde olınan niyâz ortasın

Qamer tutdı ikindüyi âhiri
Zühhal aldı hoş görüben hâzırı

Rûz-ı Azîne

30. Eñ öñ sâ' at azîne günde müdâm
Hemîn **Zühre**'nüñdür işit ey hümâm

'**Utârid**'de quşluğın nevbet bulur
O sâ' atde hayli hükümet bulur

Qamer istivâya yakını tutar
Zühhal öyle vaqtin şafını tutar

Çün iki namâz ortasın **Müşteri**
Qabûl idüp oldu cedelden beri

İkindüyi **Mirrih** alubdur ey yâr
Günün ahirin **Gün** ider ihtiyâr

35. Rûz-ı Şenbe / Ya' nî Sebt

Evel sâ' ati şenbe günden **Zühhal**
Hüküm eylemegile buldı mağal

Yarım kuşluğu **Müşteri**'nündürür
O yıldızların serverinündürür

Bu kez istivāya yakın olanı
Qabūl itdi **Mirrih** diñle beni
(135^a)

Güneş'e çün öyle olubdur naşib
Bes ol sâ'ati idinür ol ḥabib

Ki iki namāz ortası **Zühre**'nün
Olubdur sözüm diñle devlet senün

40. 'Uṭārid ikindüyi itdi qabūl
Günüñ āhirin **Ay**'a eyledi qul

**Temme taḫsīmātü's-sâ'at 'alā kevākibi's-seb'ā ve hāzihi'l-ebiyati fi'l-aḥkāmī'l-evvel
ḥükm-i sâ'at-i Zühāl**

Zühāl sâ'ati irse key ḥübdur
Her iş kethüdālıqda mergübdur

Fidan dikmek ırmağ aqıtmağ için
Ya büstān-çün ola ya bāğ-çün

Şirā bey' daḥı be-ğāyet yarar
Toğan oğlana hem o sâ'at yarar

Uzun yaşlu ve behremend olısar
Ta'āmı ya şehd ü ya qand olısar

45. Yaramaz sefer daḥı tezvīce qaşd
Ḥacāmatlıyın şerbet içmekle faşd

Gerekmez görünmek şehinşehlere
Şehinşeh olanlara hem-rehlere

Yeñi giyme vü biçme hem şümdur
Nücüm ehli qatında ma'lümdur

Ḥükm-i Sâ'at-i Müşteri

Qaçan Müşteri sâ'ati irişe
Yarar başlamaqlıq bir ulu işe

Yarar 'ilm ü zühd ehl-i didārına
İrişmek şehinşehlerün varına

50. Dünür yavuq olmaq nikāḥ eylemek

Fesâdı koyuben şalâh eylemek

Yeñi giymek ve biçmek itmek sefer
Şirâ bey⁶ ü şirket yarar bil haber

Dilek ile faşd u hacâmat yarar
‘İlâc u ot içmek be-gâyet yarar

Yarar kethüdâlıkdan itme ihtirâz
Dağı dost olmak tılsımını yaz⁶

Yaramaz günehlü iş eylemegil
Dağı zulm ehline söylemegil

55. Gerekmez ne iş kim nihâni⁷ ola
İdesin anuñ imtiḥanı ola

Müfessir olanlara vâ’izlere
Dağı ehl-i ‘ilmile ḥâfızlara

Gözetme peşin şirâ bilgil yakın
Varup alet-i ḥarb alma saşın

Ne oğlan ki anadan bu sâ’ at toğa
Başından ayağa sa’ âdet toğa

Şalâh ehli vü müttaki⁸ kopısar
Dağı zū-fünūn u taḫi⁹ kopısar
(135^b)

Ḥükm-i Sâ’at-i Meriḥ

60. Kaçan irse Mirriḥ’e sâ’ at hemân
Şilâh ehline ḥübdur ol zemân

Hem ol sâ’ at içinde ḥarb aletin
Yarar her kişiye ki ala şatın

Ḥacâmatla faşd u ot içmek ‘ilâc
Kuyu kazmağa var-ise ihtiyâc

Yarar yaz tılsımını ḥâsidlerün
İderseñ it işini fâsidlerin

Gerekmez ululara sultânlara
Görünmek o sâ’ at büyük ḥanlara

⁶ Bu beytin vezni kusurludur.

65. Sefere hareket dilek eylemek
Yaramaz ne hâcet çekesin emek

Düñür yavuğ olmak ve itmek nikâh
Yaramaz ki sonunda olmaz şalâh

Çatı şüm oldu ticâret o dem
Yeñi biçmek ü giymek iksi de hem

Her oğlan bu sâ' atde mevlüd ola
Çamu yatlu iş anda mevcüd ola

Çatı müfsid key haramî ola
Ki çan dökme anuñ merâmı ola

70. Müselmânlaruñ mālına başına
Çama' idiser çoymasun yaşına

Ḥükm-i Sâ' at-i Şems

Çaçan sâ' at-i şems ola zînhâr
Ulu işleri eylegil ihtiyâr

Şehinşehlere dağı ululara
Görüngil ulaşgil o hoş-çûlara

Düñür yavuğ olmaçlık anda yarar
Şirâ bey' iderseñ de eyle ey yâr

Yeñi gey yeñi biçdür üşenme hiç
Muhabbet tılsımını yaz ir ü gic

75. Yaramaz ticâret sefer çâşd-ile
Çacâmat eylemek dağı faşd-ile

' Adâvet tılsımını yazma ger ol
İş itmege bulımaz ol demde yol

Her oğlan ki çoğa bu sâ' at yaşı
Uzaya dü-devletlü ola başı

Ne çayr iş ki var ana lâyıç ola
Dağı nâz u ni' metde fâ' iğ ola

Ḥükm-i Sâ' at-i Zühre

Çaçan kim gele Zühre'nüñ sâ' ati
Düñür yavuğ olmaç eyüdü çatı

80. Nîkāh itmegile bezenmek yarar
Dağı 'işret-içün özenmek yarar

Dişilerle muṭrıblarla bile
Yarar şoḥbet itmek o sâ' at bile

Fidan dikmek ekmek 'ilâc eylemek
Ot içmekle ma'şûka söz söylemek

Ḳan aldırmağıla ḥacâmat da ḥüb (136^a)
Sefere ḥareket ticâret de ḥüb

Dağı ketḥüdâ olmaḳ esbâbını
Düzen kimse fetḥ idiser bâbını

85. Yeñi giy yeñi biçdür ol kâmrân
Muḥabbet ṭılsımını yazgıl hemân

O vakt mektebe virme oğlanını
Ki oğmaz boş ider yanını

'Adâvet ṭılsımını yazma saḳın
Ki bilmiş olasın o vaḳtün ḥaḳın

Her oğlan ki ol dem toğa andan
Dilemeye çıḳmağı meyḥânedan

Ḳatı 'işret ehli olacakturur
İnanğıl göresin sözüm ḥaḳdurur

90. Feraḥnâk olusar ki hergiz melâl
Anuñ ṭab'ına vermeyiser celâl

Ḥükm-i Sâ'at-i 'Uṭârid

Ḳaçan Tîr ḥâkim ola sâ'ate
Sen işüñi ko dir kim 'âdete

Ḥaber virüb oğluñı vir mektebe
Büyüyünce lâyıḳ ola meksebe

Yarar anda didâr-ı ehl-i ḳalem
Dağı her ne iş kim ola muḥterem

O sâ'atde başla sen ululara
Sözün 'arza ḳıl kim ilerü vara

95. Yaz ol dem muḥabbet ṭılsımını sen

Görün ehl-i dīvāna olgıl esen

Dilek dile maqbūl olur hacetiñ
Budur haşşası bilgil ol sâ' atin

Yaramaz hacâmatla faşd itmege
Dağı hareket idüb yola gitmege

Nikâhile düñür yavuk olmağıl
Dağı gizlü iş-çün yuvuk⁷ olmağıl

Yeni giyme niçe savaş âleti
Şatun alma irer saña âfeti

100. Dağı ehl-i harbe tolaşma o dem
Ki yokdur saña feth ü nuşretde dem

Her oğlan ki toğar bu sâ' at aña
Virür Hayy-ı Kâdir sa' âdet aña

Ya ' âlim ya hâce ya kâtib olur
Hele devlet ol başda gâlib olur

Dağı nâz u ni' met niyâzı ola
Zekâtın vire ihtirâzı ola

Hük-m-i Sâ' at-i Kamer

Kaçan sâ' atine irişe kamer
Yarar ilçi virbimek itmek sefer

105. Uluları görmek yarar ol zamân
Fidan dikmek ve bâğıla bûstân

Kuyu kazmak ve hem şirâ bey' ile
Muhabbet tılısmını yazmak bile

(136^b)

Kan aldırmağıla hacâmat dağı
Zirâ' at yapıyla ' imâret dağı

Yarar hep buları bu sâ' atde bil
Hemişe öziñi hidâyetde kıl

Yeñi biçmek ve giymek almağ deve
Ot içmek de oldı bu demde revâ

110. Yaramaz düñür yavuk olmak kişi
O sâ' atde ulutma şaşın kuşu

Dağı gizlü işlere dürüşmegil
Yüzün koy evel iş-içün düşmegil

Bilirseñ ne işden ki toğa fesād
Kaç andan ço zulmü id özüni dād

Her oğlanuñ toğa bu sâ' at şehā
Anuñ devletine bulunmaz bahā

114. K̄atı maldār u 'aziz olısar
Cihān içre ehl-i temiz olısar

Sonuç

İnsanlığın göğe bir kudsiyet atfetme eğilimiyle yıldızlara, aya, güneşe, gezegenlere ve bunların hareket ve konumlarına göre verdiği hükümlere bağlı olarak şekillendirdiği düşünce ve inanç dünyasının, ana malzemesini oluşturduğu edebî türlerden biri de saatnamelerdir. Edebî bir tür olarak saatnamelerin nasıl ortaya çıktığı konusunda net bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat bu metinlerin arka planını besleyen öğeler göz önünde bulundurulduğunda çeşitli topluluklarda benzer inanışların var olduğu görülmektedir.

Haftanın yedi gününün yedi vaktinde etkili olan yedi yıldız ve bunlara bağlı olarak belirtilen gün ve saatlerde insanların hangi iş/davranışlarda bulunmalarının hayırlı ve hayırsız olacağı hakkında bilgi veren saatnameler bu yönüyle gün seçme ilmine kaynaklık eden eserler arasındadırlar. Sözlü gelenekte hala birtakım etkileri gözlemlenebilen saatnamelerin çok farklı bilgilere yer verdiği ve farklı alanlarda bu eserlere başvurulduğu ifade edilebilir.

Bu makaleye konu olan *Risale-i Saatname* adlı eser 06 Mil YzA 3459/8 demirbaş numarasıyla Milli Kütüphanede kayıtlıdır. Eser, mesnevi nazım şekliyle ve aruzun *fe'ûlün fe'ûl* kalıbıyla yazılmıştır. Eserin sebab-i telif bölümünde her gün hangi saatin ne işe yaradığı, yılın on iki ayının hükmünü bilmek ve ona göre hareket etmek için şahlara, seçkin kimselere ve halka, kısacası herkese bir ruzname gerektiği ifade edilmektedir. Burada değinilen niyetle beraber metinde, kişilerin doğum vakitlerinde etkisinde oldukları yıldızlara göre sahip olacakları karakter özelliklerine de yer verilmiştir.

Eserde öncelikle "rûz-ı yekşenbe, rûz-ı dü-şenbe, rûz-ı se-şenbe vs." başlıklarıyla günler sınıflandırılmış; her bir gün için, gün içinde hangi vakitte hangi yıldızın etkili olduğu ifade edilmiş; akabinde yıldızların etkileri "hükm-i sâat-i Zühal, hükm-i sâat-i Müşteri, hükm-i sâat-i Şems vs." başlıkları altında verilmiştir. Buna göre misalen; Pazar gününün ilk saatlerinde Şems, kuşluğunda Zühre, istivasında Utarid, öğlesinde kamer, iki namaz arasında Zühal, ikindisinde Müşteri, ahirindeyse Merih etkilidir ve bunlara bağlı olarak da Şems vaktinde alış-veriş yapmak, yeni elbise giymek olumluyken ticaret yapmak, sefere çıkmak vs. olumsuz karşılanmaktadır. Yine Kamer vakti fidan dikmek, hacamat yaptırmak hayırlı iken evlenmek ve gizli iş yapmak hayırsızdır. Bu şekilde her bir yıldızın günün hangi vaktinde etkili olduğuna ve yapılıp/yapılmaması gereken durumlara yer verilmiş, böylelikle toplumsal çıkarım ve inanç dünyası görünür hale getirilmiştir. Eserde çoğunlukla yalın bir dil kullanılmıştır. Metin, kuruluş dili itibarıyla

da Eski Anadolu Türkçesinin özelliklerini yansıtmaktadır.

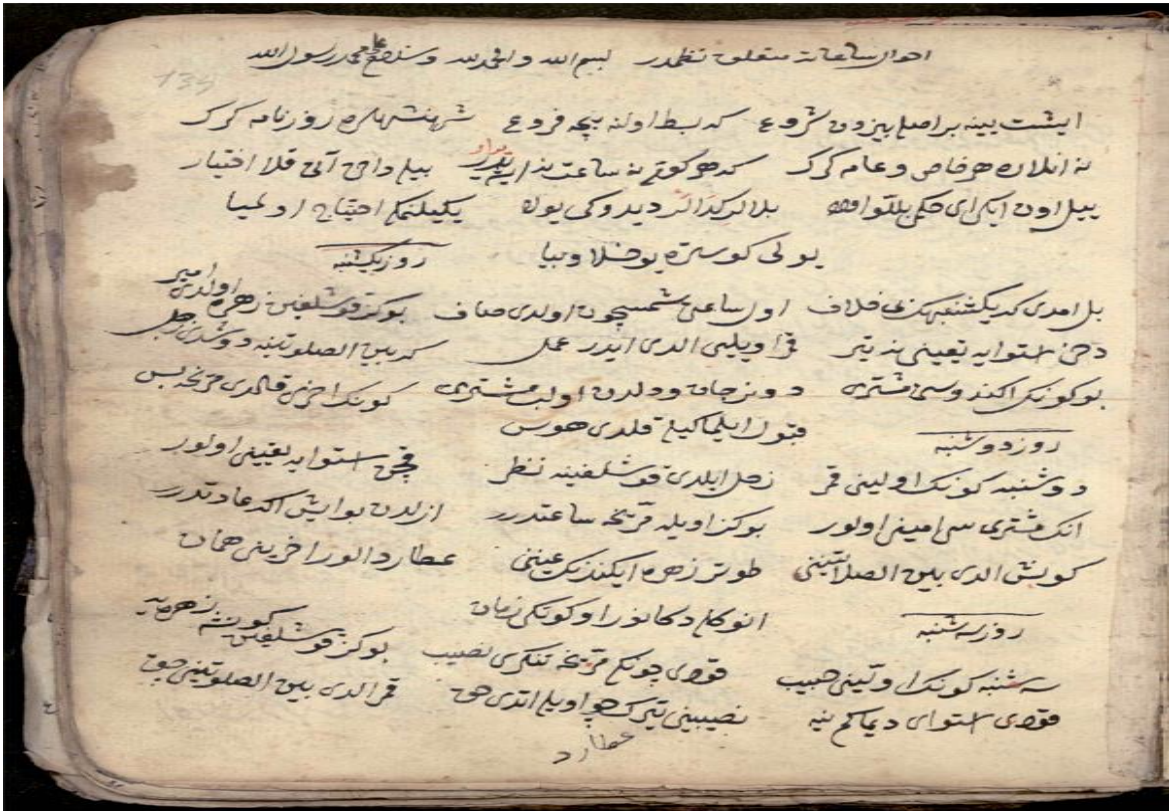
Kaynakça

- Balcı, R. (2008). *Kâtip Çelebi Keşfü'z-Zünûn*, C.1. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Buran, A. (2011). *Hibetullah İbni İbrahim Saatname*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Canım, R. (2018). *Divan Edebiyatının Kaynakları*. İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.
- Doğrul, Ö. R. (1958). *Yeryüzündeki Dinler Tarihi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- İhsanoğlu, E.- vd. (1997) *Osmanlı Astronomi Literatürü Tarihi*, C.1. İstanbul: IRCICA.
- İlhan, E. (2020) Örnek Saatname Metni (Havass-ı Eyyâm) Işığında Günlere Dair Bazı İnanışlar ve Kaynakları. *Littera Turca*, 6(3), 443-468.
- Kınay, N. (2013). Gün Seçme Geleneği Bağlamında Bir İnceleme: Geredevî'nin Eyyâm-Nâmesi. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 51, 183-202.
- Köktekin, K. (2008). *Eski Anadolu Türkçesi*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Sâatname, <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/saat-name/63> [Erişim Tarihi: 29.09.2021].
- Sarıkcıoğlu, E. (1983). *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*. İstanbul: Otağ Yayınları.
- Schopenhauer, A. (2009). *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya* (çev. Levent Övşar). İstanbul: Biblos Yayınları.
- Şahin, H. (2018). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şahin, Z. (2007). *Günler ile İlgili Hadisler*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi
- Timurtaş, F. K. (1976). Küçük Eski Anadolu Türkçesi. *Türkiyat Mecmuası*, 18(0), 331-368.
- Ünver, S. (1985). *İstanbul Rasathanesi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Yalçın, G. (2014). Haşim Bey Mecmuası Edvar Bölümünün Kaynakları. *Turkish Studies*, 9(5), 2053-2074.

Ekler:

134a

135b

